

БЎЛАЖАК ФИЗИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТЧИЛИК КЎНИКМАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

Пўлатова Н.С., Қаламдаров Ж.Т.

Аннотация: Жаҳонда янги ижтимоий-иқтисодий шароитларда ўзини-ўзи англаш ва фаолият кўрсатишга қодир бўлган мутахассисларга бўлган эҳтиёж тобора ортиб бормоқда. Бугунги кунда мамлакатимиз иқтисодиётида ҳам амалга оширилаётган ўзгаришлар иш берувчиларнинг касбий малака, ижодий қобилият ва фаолликка эга бўлган мутахассисларнинг малака даражасига бўлган талабларини оширишга олиб келди.

Олий таълим тизими жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишининг асоси, илмий-техникавий таракқиётнинг асоси, давлат ҳаётининг қўллаб соҳалари, шахсни шакллантириш, ривожлантириш ва ўзини ўзи тасдиқлаш воситасидир. Замонавий шароитда талабанинг ўз билими эмас, балки унинг муайян касбий фаолиятни мохирона бажариш қобилияти алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, бу асосий боҳолаш объекти ва таълим сифатининг мулкига айланади.

Касбий компетенцияни ривожлантириш ва талабаларнинг когнитив қизиқишини ошириш учун талабалар билан ижодий ишнинг янги усулларини ишлаб чиқиш ва энг самарали ва оқилоналарини танлаш зарурати туғилади. Бундай самарали педагогик технология илмий тадқиқотчилик фаолияти бўлиб, у талабаларни турли фаолият турларига жалб қилиш орқали касбий таълим сифатини ошириш имконини беради.

Ўқитишда илмий тадқиқотчилик фаолиятдан фойдаланиш замонавий талабаларни нафақат билимларни оддий ўзлаштиришга, балки ўзлаштириш усулларига, фикрлаш усулларига, ҳар бир талабанинг билим фаоллиги ва ижодий салоҳиятини ривожлантиришга йўналтиради. Бугунги кунда маълум бўлишича, билим узатилмади, балки шахсан муҳим фаолият жараёнида олинади, чунки билимнинг ўзи (уни ишлатиш бўйича маълум кўникма ва кўникмалардан ташқари) инсонни таълим олиш ва уни реал ҳаётга тайёрлаш муаммосини ҳал қилмайди. Вазиятни таҳлил қилиш ўқитувчини бугунги кунда таълимнинг мақсади нафақат билим ва кўникмалар, балки маълум шахсий фазилатлар эканлигига ишонтиради. Жамиятимиз фуқароларнинг мустақил, фаол ҳаракат қилишлари, қарорлар қабул қилишлари ва ўзгарувчан турмуш шароитларига мослашувчан тарзда мослаша олишларидан манфаатдор.

Педагогик касбий компетенцияларни шакллантириш шароитида физика дарсларида талабанинг назарий билимлари билан амалий вазиятлар ўртасидаги боғлиқликни ўрнатиш лозим. Шу нуқтан назардан, компетенция - бу турли хил педагогик вазиятларда яшашнинг маълум усуллари, стратегиялари мажмуи, бунинг натижасида талаба ўзининг касбий фаолиятини шакллантиради, яъни у кўникмаларнинг умумий аҳамиятли оқилоналик, онглик, умумлаштириш, танқидийлик, маҳорат, ишончлик каби фазилатларини шакллантиради.

Юқорида айтилганларнинг барчасидан келиб чиқиб, қуйидагиларни айтиш мумкин:

- олий таълим муассасасининг замонавий талабаси фаолиятидаги устувор йўналиш илмий тадқиқот фаолиятини таълим жараёнига фаол жорий этиш ҳисобланади.

- Айнан илмий тадқиқот фаолияти шахс психикасининг ўзига хослигига йўналтирилган.

- Илмий тадқиқот фаолиятида шахснинг морфофизиологик хусусиятлари, темпераменти, ўзига хос қизиқишлари ва ақл-заковати, эҳтиёжлари ва қобилиятларини ҳисобга олиш имконини берувчи механизмлар мавжуд.

- Илмий тадқиқот фаолияти талабаларнинг касбий компетенцияларини ривожлантиришга ёрдам беради.

- Талаба учун илмий тадқиқот инсоннинг ижодий салоҳиятини максимал даражада ошириш имконияти, ўзини ўзи англаш воситасидир. Бу сизга индивидуал ёки гуруҳда ўзингизни ифода этиш, ўз қучингизни синаб кўриш, билимларингизни қўллаш, фойда келтириш ва эришилган натижаларни омма олдида кўрсатиш имконини берадиган фаолиятдир.

- Ўқитувчи учун таълим лойиҳаси ривожланиш, ўқитиш ва тарбиялашнинг интеграцион дидактик воситаси бўлиб, у лойиҳа фаолиятида муайян кўникмаларни шакллантириш ва ривожлантириш, шунингдек, ахборотни биргаликда излаш, мустақил таълим, тадқиқот ва ижодий фаолиятни ривожлантириш имконини беради.

Талабанинг касбий компетенцияларининг ривожланиш даражасини кўрсатадиган илмий тадқиқот фаолиятининг энг муҳим махсулотларидан бири битирув малакавий иши ҳисобланади.

Битирув малакавий иши - талабанинг аниқ бир муаммо бўйича бажарилган илмий ва амалий иши, талабанинг назарий билимлари ва муайян муаммони ҳал қилишда амалий кўникмаларини тизимлаштириш, мустаҳкамлаш ва кенгайтириш, касбий муаммоларни мустақил ҳал қилиш қобилиятини кўрсатиш ва яқуний даражани тавсифлаш воситаси ҳисобланади. Битирув малакавий иши касбий фаолиятга тайёрлигини тасдиқловчи ҳужжатлардан бири ҳисобланади.

Амалий характердаги ёки илмий аҳамияти, қиммати юқори бўлган мавзулардаги битирув малакавий иши бажарилса ёки кафедрада грант ёки ҳўжалик шартномаси бўлса, шу мавзу доирасида бажариладиган битирув малакавий иши тайёрланса кадрлар сифат кўрсаткичи юқори бўлади.

Шунинг учун бугунги кунда республикаимиздаги олий таълим муассасаларида битирувчиларнинг кўпроқ қисми битирув малакавий иши тайёрлаш мақсада мувофиқ бўлади деб ҳисоблаймиз.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. “Физика соҳасидаги таълим сифатини ошириш ва илмий тадқиқотларни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”. ПҚ-5032-сон. 19.03.2021й.
2. Поселеннова Н.В. “Проектная деятельность студентов как средство формирования их профессиональных компетенций” ОГБОУ ДПО Ульяновск 2014.
3. Муслимов Н., Усмонбоева М., Сайфулов Д., Тўраев А., “Педагогик компетентлик ва креативлик асослари”. Ўқув методик қўлланма. Тошкент, 2015 й. 120 бет.